

від 21.05.1997 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.

8. Про депозитарну систему України : Закон України : від 06.07.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.

9. Про Національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні : Закон України : від 10.12.1997 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.

10. Про впорядкування внутрішніх та зовнішніх запозичань, що провадяться органами місцевого самоврядування : Указ Президента України : від 18.06.1998 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.

11. Про затвердження Порядку здійснення запозичень до місцевих бюджетів : Постанова Кабінету Міністрів України : від 16.02.2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.

12. Фокша Л. В. Правове регулювання запозичень до місцевих бюджетів в Україні : дис. ... кандидата юридичних наук : 12.00.07 / Фокша Л. В. – Запоріжжя, 2012. – 197 с.

13. Про місцеві запозичення і місцеві гарантії : проект закону України від 2006 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=60176&cat_id=309408.

Стаття надійшла до редакції 12.12.2013 р.

УДК 347.73

О. А. Музика-Стефанчук,
д.ю.н., доцент, професор кафедри правового регулювання економіки та правознавства, Тернопільський національний економічний університет

БЮДЖЕТНЕ ПРАВО ТА БЮДЖЕТНИЙ ЗАКОН: ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ ЗАРУБІЖНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

У статті досліджено термінологічні проблеми, пов'язані з перекладом зарубіжного бюджетного законодавства, а також із співвідношенням понять «право» і «законодавство». Розглянуто особливості бюджету Європейського Союзу. Проаналізовано предмет регулювання основних бюджетних законів окремих зарубіжних держав.

В статье исследованы терминологические проблемы, связанные с переводом зарубежного бюджетного законодательства, а также с соотношением понятий «право» и «законодательство». Рассмотрены особенности бюджета ЕС. Осуществлен анализ предмета регулирования основных бюджетных законов отдельных зарубежных государств.

The article deals with terminological problems associated with the translation of foreign budget legislation, as well as the relationship between the concepts of «right» and «law». The features of the EU budget are examined. We analyze the subject of regulation of basic budgetary laws of some foreign countries.

Ключові слова: бюджет, закон, право, Європейський Союз (ЄС).

Питання зарубіжного бюджетного права та законодавства у наукових працях з фінансового права розглядаються переважно у контексті порівняння норм тих чи інших актів. І вкрай рідко зустрічається аналіз зарубіжного бюджетного законодавства і ще рідше – практика його застосування.

Мета нашої статті полягає у висвітленні термінологічних проблем, пов'язаних із перекладом зарубіжного бюджетного законодавства, а також із співвідношенням понять «право» і «законодавство».

Досліджуючи питання бюджетного права в зарубіжних країнах, О. М. Козирін наголошує на тому, що сукупність правових норм, які регулюють бюджетні відносини, у правових системах різних держав визначається по-різному. Наприклад, у державах романо-германської правової системи бюджетне право розглядається як підгалузь чи розділ фінансового права. При цьому можна побачити приклади, коли бюджетне право розуміється як комплексна галузь права [1, с. 92–93]. У державах англосаксонського права норми, що регулюють бюджетні відносини, найчастіше розпорочені по різних актах конституційного та адміністративного права [2, с. 33–34]. У пострадянських державах

бюджетне право традиційно визначається підгалуззю фінансового права (наприклад, у працях таких учених, як Л. К. Воронова, Н. І. Хімічева, О. М. Горбунова, та їх послідовників).

У вітчизняній фінансово-правовій науці бюджетне право – це сукупність норм, що регулюють відповідні суспільні відносини, тобто саме поняття «бюджетне право» – це доктринальний витвір.

Розуміння поняття «бюджетне право» (анг. «Budget law») у зарубіжних країнах дещо відмінне від того, до якого ми звикли. Так, ним позначаються здебільшого нормативно-правові акти, оскільки одним із перекладів слова «law» є «закон». Наприклад:

- New Jersey Local Budget Law (Current as of 10/27/10);
- Serbia Budget System Law (2009);
- Illinois Municipal Budget Law (1945);
- Spain General Budgetary Law (2003);
- France Organic Law on Budget Laws (2001);
- United Cyprus Republic Federal Law on the Budget (2004);
- Mongolia Budget Law (2011).

Отже, коли йде мова про бюджетне право в зарубіжних державах, то потрібно зважати на осо-

Фінансове право № 1 (27), 2014

близості перекладу – в одних випадках ідеться про нормативно-правовий акт, в інших – про доктринальний термін.

Цікаво, що у Вільній онлайн-енциклопедії (Free Online Encyclopedia) подається визначення бюджетного права М. І. Піскотіна, взяте з Великої радянської енциклопедії (1979 р.), і зазначається, що «воно може бути застарілим або ідеологічно упередженим» [3].

Якщо звернутися до зарубіжних праць з фінансового права (власне – фінансового права, а не фінансово-правового регулювання окремих питань, фінансової системи, ринків фінансових послуг тощо), то можна побачити, що бюджетне право як таке часто не виокремлюється. Наприклад, Ц. Косіковські у своєму підручнику «Фінансове право Європейського Союзу» (Financial Law of the European Union) окремою главою розглядає бюджет ЄС, не зупиняючись на таких поняттях, як бюджетне право, бюджетно-правові норми та відносини [4, с. 118–140]. У підручниках з міжнародного фінансового права за редакцією Г. В. Петрової [5], В. М. Шимилова [6], Л. Л. Лазебник [7] в особливій частині курсу взагалі не розглядають питання бюджетного права, лише частково зачіпається міжнародне боргове право (у В. М. Шумилова). У підручнику з фінансового права, підготовленому професором О. П. Орлюк, розглядаються питання, зокрема, європейських бюджетних стандартів [8, с. 336–338].

Отже, досить проблематично стверджувати про існування бюджетного права та законодавства ЄС – є лише загальне законодавство ЄС та акти внутрішнього бюджетного законодавства. Наявність декількох актів ЄС, що регулюють спільне коло суспільних відносин, не можна вважати галуззю законодавства. Незважаючи на це, у нашій статті ми не можемо обійти увагою бюджет ЄС, оскільки це особливий публічний фонд коштів – формується за рахунок коштів держав-членів ЄС, кошти якого вже юридично належать ЄС. Найбільша частка доходів формується за рахунок коштів таких держав, як Великобританія, Німеччина, Нідерланди, Австрія, Швеція.

Бюджет ЄС вважається єдиним централізованим інструментом для здійснення загальної податково-бюджетної політики на рівні ЄС. Інші частини фінансової системи ЄС ґрунтуються на різноманітних правилах і договорах, через які країни-учасники погоджують і координують решту сегментів такої політики [9, с. 245].

Доходи бюджету ЄС такі:

- традиційні власні ресурси (приблизно 12 % від загального обсягу доходів) – в основному складаються з мита, що стягується за імпорт продукції, що надходить з держави-нечлена ЄС;
- податкові надходження, що ґрунтуються на ПДВ за єдиною процентною ставкою для держав-членів ЄС (приблизно 11 % від загального обсягу доходів);
- ресурси, що базуються на валовому національному доході (ВНД) і формуються на основі єдиної відсоткової ставки, що застосовується до

ВНД кожної держави-члена ЄС (близько 76 % від загального обсягу доходу);

- інші доходи, зокрема: податки, що сплачуються працівниками органів та установ ЄС з їх заробітної плати; виплати (внески) держав-нечленів ЄС, штрафні санкції, сплачені компаніями, які порушують правила конкуренції чи інші закони (приблизно 1 % від загального обсягу доходу).

Потрібно мати на увазі, що доходи і видатки бюджету ЄС мають певні встановлені обмеження:

- договірні обмеження: союзний бюджет не допускається приймати з дефіцитом. Це означає, що доходи повністю мають покривати видатки;
- максимальна межа видатків узгоджується урядами і парламентами держав-членів. Ця межа нині у середньому становить приблизно EUR 293 на громадянина ЄС;
- багаторічні фінансові межі узгоджуються Європейським парламентом, Радою міністрів і Європейською комісією, які контролюють розвиток (еволюцію) бюджету ЄС за видатками протягом встановленого періоду;
- Європейський парламент і Європейська комісія встановлюють фінансове регулювання правил створення, виконання, менеджменту і аудиту бюджету [10].

Бюджетне право у розумінні бюджетного законодавства у зарубіжних державах має свої особливості. Наприклад, у Німеччині, крім загального бюджетного законодавства, є Збірник по правилах з бюджетних питань (прийняття якого ґрунтується на ст. 115 Основного закону). Нові правила бюджету Німеччини діють з 2011 р. Вони покликані сприяти збереженню довгострокової життєздатності федерального та земельних бюджетів, а також забезпечити наявність достатніх фінансових ресурсів відповідно до обов'язків держави. Збірник містить три розділи: 1) загальна інформація та структура (охоплює такі питання: передмова; внутрішня структура боргового механізму; обмеження структури загальних запозичень; регулювання (узгодження) фінансових операцій (транзакцій); симетричне висвітлення періоду (циклу); зв'язок між готуванням і виконанням бюджету; забезпечення здатності держави до дій у надзвичайних ситуаціях; напрями скорочення структурного дефіциту бюджету; колізії нових бюджетних правил); 2) глосарій; 3) правові основи [11].

Суттєво різняться закони, що регулюють бюджетні відносини, та сфера їх правового регулювання. Наприклад, згідно зі ст. 1 Закону Республіки Сербія «Про бюджетну систему» (2009) [12], регулюється планування, підготовка, прийняття і виконання бюджету Республіки Сербія; планування, підготовка, прийняття і виконання бюджету автономних областей і одиниць місцевого самоврядування (далі – місцевий бюджет уряду); підготовка і прийняття фінансових планів республіканського фонду страхування пенсіонерів та інвалідів, республіканського бюро медичного страхування та Національної служби зайнятості (далі – організації на обов'язкове соціальне страхування); бюджетний облік та

звітність, фінансове управління, контроль та аудит бенефіціарів державних коштів, бенефіціарів бюджету Республіки Сербії, бенефіціарів місцевих бюджетів; фінансові плани організації на обов'язкове соціальне страхування; обсяг роботи та організації казначейства, яке діє у структурі Міністерства фінансів, а також органів казначейства на місцях; інші питання, які мають значення для функціонування бюджетної системи.

Значно вужчим визначений об'єкт правового регулювання у Загальному законі про бюджет Іспанії (2003 р.). Так, у ст. 1 закріплено, що метою цього Закону є регулювання бюджетної, фінансової, бухгалтерської справи, контролерів та управління структурою державного сектору.

У Законі Монголії про бюджет [13] визначено, що метою цього Закону є встановлення принципів, системи, складу і класифікації бюджету для реалізації спеціальних податкових вимог, визначення повноважень, ролі та обов'язків органів, які беруть участь у бюджетному процесі, а також регулювання відносини, які виникають у зв'язку з підготовкою бюджету, його затвердженням і виконанням, бухгалтерського обліку, звітності та аудиту.

У Латвії прийнято Закон про бюджетне та фінансове управління (On Budget and Financial Management Law) у 1996 р. з подальшими змінами та доповненнями, у преамбулі якого зазначається, що цей Закон встановлює порядок розроблення, затвердження та реалізації державного бюджету і бюджетів місцевих органів влади, а також відповідальності в бюджетному процесі. Фінансове управління змістом цього Закону поширюється на кошти державного бюджету і бюджетів місцевих органів влади. Положення цього Закону застосовуються до фінансової діяльності торговців і організацій у таких випадках: на них були виділені кошти з державного бюджету чи місцевих бюджетів; їх капітал сформовано за рахунок коштів держави або органів місцевого самоврядування; такі суб'єкти спеціально визначаються законами або правилами Кабінету Міністрів. Положення цього Закону поширюються також на органи державної влади та місцевого самоврядування та публічні заклади (зклади суспільного чи громадського призначення. – О. М.-С.).

Отже, як бачимо, в основних бюджетних законах окремих зарубіжних держав по-різному визначається предмет (інколи – об'єкт) їх регулювання. В одних випадках норми бюджетного закону поширюються на всі публічні грошові фонди, в інших – лише на бюджети. Це, у свою чергу, дає підстави по-різному визначати предмет бюджетного права.

Список використаної літератури

1. Starck B., Roland H., Boyer L. Introduction au droit. 5eme edition / Starck B., Roland H., Boyer L. – Paris, 2000. – P. 92–93.
2. Козырин А. Н. Финансовое право и управление публичными финансами в зарубежных странах / Козырин А. Н. – М. : ЦППИ, 2009. – 182 с.
3. Budget Law definition of Budget Law in the Free Online Encyclopedia [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://encyclopedia.thefreedictionary.com/Budget+Law>.
4. Kosikowski Cezary. Financial Law of the European Union /

C. Kosikowski. – Białystok : Temida, 2008. – 227 p.

5. Петрова Г. В. Международное финансовое право : [учебник] / Петрова Г. В. – М. : Юрайт ; Высшее образование, 2009. – 457 с.

6. Шумилов В. М. Международное финансовое право : [учебник] / Шумилов В. М. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Междунар. отношения, 2002. – 328 с.

7. Лазебник Л. Л. Міжнародне фінансове право : [навчальний посібник] / Лазебник Л. Л. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 312 с.

8. Орлюк О. П. Фінансове право : Академічний курс : [підручник] / Орлюк О. П. – К. : Юрінком Інтер, 2010. – 808 с.

9. Šimović H. The European Union Budget Financial Theory and Practice / H. Šimović. – 2005. – № 29 (3). – P. 245–262.

10. The European Union budget at a glance / European Commission [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ec.europa.eu/budget/library/biblio/publications/glance/budget_glance_en.pdf.

11. Federal Ministry of Finance of Germany [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bundesfinanzministerium.de/Web/EN/Topics/Fiscal_policy/Budget_rule/budget_rule.html.

12. Матеріали офіційного сайту Світового банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www1.worldbank.org/publicsector/pe/BudgetLaws/SerbiaBudgetSystemLawJuly162009EnglishFINAL.pdf>.

13. Матеріали з урядового порталу Монголії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.iltod.gov.mn/?p=2403>.

Стаття надійшла до редакції 25.12.2013 р.